

## Värpinge 17:29

Värpinge by, Lund 156:1.  
Lunds kommun, Skåne län  
Arkeologisk undersökning 2019  
Jan Kockum



Titel: Värpinge 17:29

Författare: Jan Kockum

Kulturmiljörapport: 2019:20

Omslagsbild: Avschaktning av undersökningsområdet.

Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

# Innehållsförteckning

<b>Sammanfattning .....</b>	<b>1</b>
<b>Inledning.....</b>	<b>2</b>
<b>Fornlämningsmiljö .....</b>	<b>2</b>
<b>Tidigare arkeologiska iakttagelser .....</b>	<b>3</b>
<b>Genomförande och resultat.....</b>	<b>4</b>
<b>Kulturlagerstatus .....</b>	<b>5</b>
<b>Förslag på fortsatta åtgärder .....</b>	<b>5</b>
<b>Administrativa och tekniska uppgifter.....</b>	<b>6</b>
<b>Referenser .....</b>	<b>7</b>

# Sammanfattning

- Inför nybyggnation inom Värpinge bytomt, upptagen som fornlämning Lund 156:1, beslutade Länsstyrelsen i Skåne län om en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning (Lst. dnr 431-16922-2018). Undersökningen utfördes av personal från Kulturen i Lund (projektnr. A\_2018\_0024).
- Undersökningen visar på en sen bebyggelseetablering i området genom den idag till delar ännu bevarade gathusbebyggelsen.



Figur 1. Värpinge bytomt, fornlämning Lund 156:1, i Lunds västra ytterområde. Platsen för undersökningen markerad med röd stjärna.

## Inledning

I samband med nybyggnation inom fastigheten Värpinge 17:29 har markingrepp gjorts inom fornlämning Lund 156:1. Inför ingreppet i fornlämningen beslutade Länsstyrelsen i Skåne län att en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning skulle göras (Lst. dnr. 431-16922-2018). Undersökningen genomfördes i form av en schaktningsövervakning under perioden 190226–190426 av arkeolog från Kulturen i Lund (projektnr. A\_2018\_0024).

## Fornlämningensmiljö

Värpinge ligger omedelbart väster om Lund. Norrut sträcker sig byn upp till Fjelievägen och i söder bildar Höje å gränsen för byn. Byns historia är intimt förknippad med Trollebergs säteri, tidigare känd som Värpinge gård. Gården med mölla omnämns för första gången i källorna i början av 1100-talet. Under större delen av medeltiden utgör gården en av ärkebiskopens stödjepunkter i Skåne. I samband med Karl Knutssons härjningar i Skåne år 1452 bränns den

ner, men återuppbyggs. År 1520 nämns gården fortfarande som del av ärkebiskopens egendom (Bevaringskommittén 2002:93).

Undersökningsområdet låg inom fastigheten Värpinge 17:29, tidigare en del av fastigheten Värpinge 17:4, intill Bäckerännan. Bäckerännan, en mindre gata, lades ut år 1928 över Rinnebäcks åfåra. Tidigare fanns endast stigar på ömse sidor om bäcken, och flertalet hus låg mellan bäcken och stigarna. Den låglänta delen utmed bäcken ingick tidigare i byns allmänning, men uppläts på 1700-talet som tomtmark åt byns obesuttna. Fastigheten 17:4 bebyggdes med en statarlänga på 1870-talet (Bevaringskommittén 2002: 109, 113). Eventuell äldre bebyggelse i området är okänd.

## Tidigare arkeologiska iakttagelser

Om inget annat uppges är uppgifterna tagna från Kulturens LA-arkiv.

År	Typ av undersökning/iakttagelse
1780	Ett fynd om 1500 mynt påträffades i Värpinge. Fyndet innehöll bland annat engelska mynt från 1000-talet. Exakt fyndlokal är okänd, möjligen påträffades skatten på Gårdsläge 11 (Callmer 1980: 139f, 149)
1942	Iakttagelse med osäkert läge. Ett rör av trälaggar, sammanhållna av vidjor, som placerats i en bäck.
1957	I samband med om- och nybyggnation av bron över Höje å, i de schaktade åbankarna, framkom större stenkonstruktioner, troliga kulturlager och träkonstruktioner. Enligt uppgift skall även rester efter en gårds- eller borganläggning påträffats på holmen i passagen över ån (Söderpalm 1967: 7f; Callmer 1980: 140; Lundberg 1996: 1f).
1995	I samband med anläggandet av en gång- och cykelväg utmed Trollebergsvägen, genomfördes en arkeologisk förundersökning. Under förundersökningen framkom i östra kanten av Värpinge gamla bytomt ett dike som tolkats som en gränsmarkering för byn mot öster (Lundberg 1996).
1998	En arkeologisk förundersökning utfördes på fastighet Värpinge 17:26 i samband med anläggandet av en gång- och cykeltunnel under Trollebergsvägen. Här framkom lämningar efter en boplatz från yngre bronsålder–äldre järnålder, vilken tillsammans med de tidigare påträffade spåren av boplatser år 1989, registrerad som RAÄ nr 176, indikerar en större boplatz från yngre bronsålder–äldre järnålder som sträcker sig i en halvcirkel runt Kyrkohögen. Kyrkohögen är en gravhög som morfologiskt kan dateras till äldre bronsålder och den är än idag synlig ovan mark (Lundberg 1999).
1998	Vid en förundersökning påträffades ett fynd av en medeltida hästsko av typen toffelsko, med en datering från cirka 1300–1500 (Lundberg 1999: 8).
2001	En arkeologisk förundersökning utfördes på fastigheten Värpinge 16:6. Här framkom ett 0,90 m tjockt kulturlager med inslag av träkol, tegelkross och en hel del stenar, vilket låg direkt ovanpå den här gula och torra moränleran (Ericsson 2002: 11).

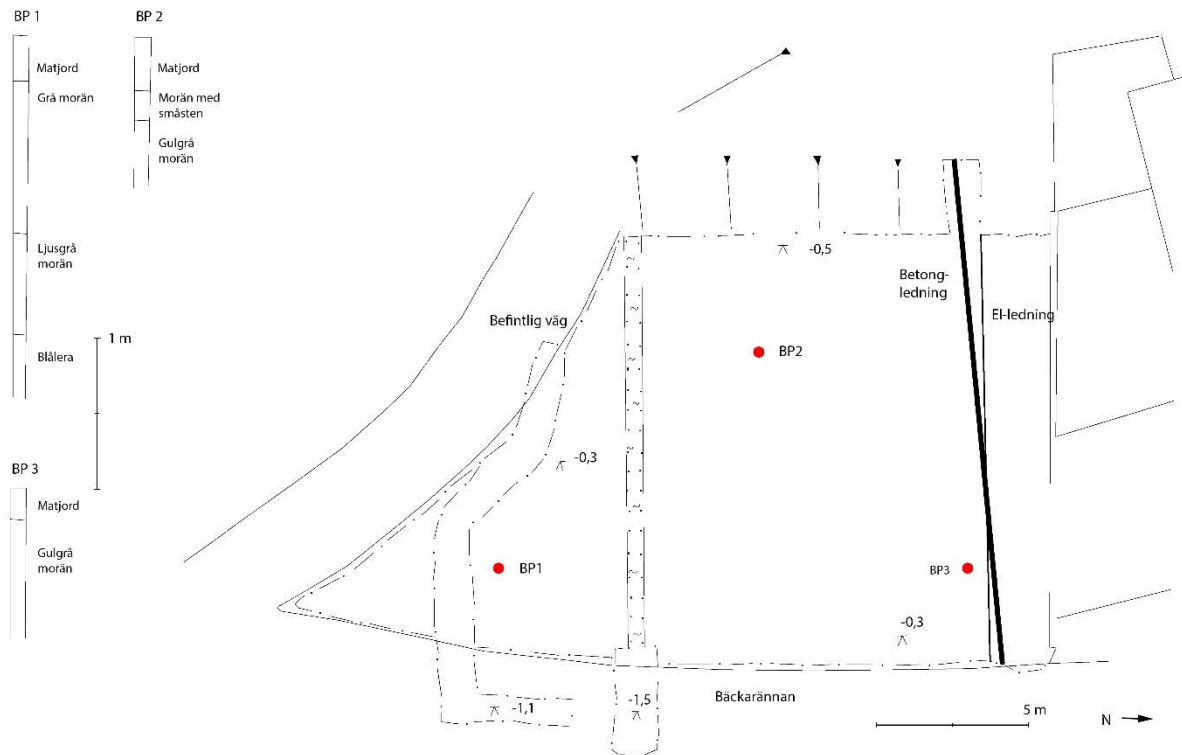
2002	En förundersökning utfördes i fastighet Värpinge 19:1 i samband med en utbyggnad. Här framkom lämningar efter en igenfylld damm, som synes ha varit i bruk under en längre tid. Strax öster om dammen framkom, på ett djup av 0,90 m, lämningar av ett ler- och trägol. Denna bebyggelselämning kunde stratigrafiskt dateras till senmedeltiden (Ericsson 2002).
2003	En arkeologisk förundersökning företogs på fastighet Värpinge 17:28 i samband med en tillbyggnad av fastigheten. Här framkom äldre odlingslager (Karlsson 2005).
2013	En arkeologisk förundersökning utfördes i Värpinge med anledning av att fjärrvärmerör skulle läggas ned utmed den norra sidan av Trollebergsvägen. Schaktet var sammanlagt 350 m långt. Längs Trollebergsvägen inne i byn grävdes fjärrvärmeschaktet ned till moränen, som framkom på ett djup av 1,00 m. Ovan moränen påträffades ett kulturlager, bestående av en fossil markhorisont eller fossil odlingsjord. Ovan det låg ett slagglager som kan ha lagts ut som bärlager för en tidig väg och kan härröra från byns smedja (Wallin in prep).
2015	En arkeologisk schaktningsövervakning utfördes i samband med grävning för vattenledning till fastigheterna Värpinge 17:26 och 18:1. Kulturlager påträffades, en hårdgjord yta, nedgrävningar och fyllningslager med medeltida rivningsmassor framkom (Wallin 2018).
2018	I samband med nybyggnation inom fastigheten Värpinge gjordes en arkeologisk schaktningsövervakning. Undersökningen visade att befintlig bebyggelse har beretts plats genom ingrävning i slänten till Rinnebäcks åfåra. Detta har sannolikt skett 1822, eller tidigare. I samband med detta har eventuella äldre fornlämningar försvunnit (Kockum 2018).

## Genomförande och resultat

Undersökningen inleddes med övervakning av geoteknisk borrhning. De tre borrhproverna visade morän under cirka 0,30 m matjord, utan spår av stratifierade äldre kulturlager (Figur 2). Vid matjordsavbaningen visade det sig att de tre borrhproverna var representativa för området. Inga äldre kulturlager påträffades och endast sentida nedgrävningar, i form av ledningsgravar, framkom. Ett fynd av ett ej tillvarataget flintavslag i matjorden gjordes.

Undersökningsområdet ligger i slänten ner mot den numera kulverterade bäcken och sammanfaller med den historiska byns allmänning. Undersökningen visar på en sen bebyggelseetablering i området genom den idag till delar ännu bevarade gathusbebyggelsen. Sannolikt representerar 1870-talets bebyggelse den äldsta bevarade bebyggelsen i denna del av byn.





Figur. 2. Undersökningsschaktet intill Bäckarännan, samt schematisk avbildning av borrhämnarna från den geotekniska undersökningen.

## Kulturlagerstatus

Inga kulturlager eller andra arkeologiska lämningar framkom inom undersökningsområdet. Detta kan höras samman med att man här tidigare utfört omfattande markningrepp i form av terrassering. Motsvarande ingrepp tycks inte ha gjorts på grannfastigheterna, varför bevaringsförutsättningarna kan vara helt annorlunda både norr och söder om den aktuella fastigheten.

## Förslag på fortsatta åtgärder

Ärendet är avslutat och inga ytterliga antikvariska åtgärder är nödvändiga.



# Administrativa och tekniska uppgifter

<b>Länsstyrelsens dnr</b>	431-16922-2018
<b>Fornlämningsnr</b>	RAÄ Lund 156:1
<b>Löpnr, fornreg</b>	L1988:4998
<b>Kulturens projektnr</b>	A_2018_0024
<b>Trakt/kvarter/fastighet</b>	Värpinge 17:29
<b>Socken</b>	Lund
<b>Kommun</b>	Lund
<b>Län</b>	Skåne
<b>Typ av exploatering</b>	Husbyggnation
<b>Uppdragsgivare</b>	Sara Schaedel
<b>Typ av undersökning</b>	Arkeologisk undersökning
<b>Ansvarig institution</b>	Kulturen
<b>Fältarbetsledare</b>	Jan Kockum
<b>Övrig personal</b>	-
<b>Fältarbetstid</b>	2019-02-26 – 2019-04-26
<b>Fälttid, arkeolog, tim</b>	8
<b>Fälttid, maskin, tim</b>	-
<b>Yta, m<sup>2</sup></b>	280 m <sup>2</sup>
<b>Kubik, m<sup>3</sup></b>	150 m <sup>3</sup>
<b>Schaktmeter, m</b>	-
<b>Fyndmaterial</b>	Inga fynd tillvaratogs
<b>Ritning, dokumentation</b>	2 st A3 ritfilm: 1 geoteknisk borrsektion skala 1:20, 1 planritning skala 1:100, Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
<b>Foto</b>	7 digitala fotografier
<b>Analyser</b>	
<b>Arkivmaterial, förvaring</b>	LUHM, kopior i Kulturens LA-Arkiv under fastighetsbeteckningen Värpinge 17:29

# Referenser

- Bevaringskommittén. 2002. *Byar i Lunds kommun 1. Bevaringsprogram. Stora Råby och Värpinge*. Lund.
- Callmer, J. 1980. Topographical Notes on some Scanian Viking Period and Early Medieval Hoards. *Meddelande från Lunds universitets historiska museum 1979–1980*. Papers of the Archaeological Institute University of Lund 1979-1980. New Series Vol. 3. Lund.
- Ericsson, G. 2002. *Värpinge 19:1. Arkeologisk förundersökning 2002*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 110. Kulturen, Lund.
- Guldåker, A. (in prep). Rapport. Fjärrvärme Trollebergsvägen
- Karlsson, M. 2005. *Värpinge by 17:28, Lunds stad. Arkeologisk förundersökning 2003*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 134. Kulturen, Lund.
- Kockum, Jan 2018. *Värpinge 17:7, Lunds socken. Arkeologisk undersökning 2018*. Kulturmiljörapport 2018:55.
- Lundberg, A. 1996. *Värpinge östra vång, 17:25 m.fl. Fornlämningarna 156 & 177. Arkeologisk förundersökning 1995*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 29. Kulturen, Lund.
- Lundberg, A. 1999. *Värpinge 17:26. Fornlämningarna 176 & 177. Arkeologisk undersökning 1998*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 73. Kulturen, Lund.
- Söderpalm, K. 1967. *Värpinge by. En lokalhistorisk studie*. Byggnadsnämnden, Lund.
- Wallin, J. 2018. *Värpinge 17:26 och 18:1. Fornlämning 156:1, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2015*. Kulturmiljörapport 2018:40 Lund.